VERHANDELING

OVER DE

REUZEN

EN

DWERGEN;

WAAR ACHTER

5,708/B/3

E.W
19/8

No. 527

47690 A

NATUUR- EN GESCHIEDKUNDIGE

VERHANDELING,

OVER DE

REUZEN EN DWERGEN;

VOORGELEZEN

IN HET NATUURLIEVEND GEZELSCHAP,

onder de zinspreuk:

AAN WETENSCHAP GEWIJD,

VOLMAAKTER DOOR DEN TIJD.

te *DELFT*.

DOOR

WILHELMUS GREVE,

Med. Stads- en Gasthuis Doctor.

Sedert met eenige Bijvoegfelen vermeerderd;

waar achter eenige

AANMERKINGEN,

wegens fommige verfcheidenheden in den mensch,

gevolgd door eene Befchrijving van een

buitengewoon zwaar

MEISJE.

---

met gekleurde platen.

TE AMSTERDAM, BIJ

J. C. SEPP & ZOON,

1818.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

VOORBERIGT

VAN DE

UITGEVERS.

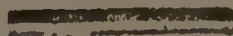
N adat wij de Verhandeling over de Reuzen *en* Dwergen, *van den Heer* WILHELMUS GREVE, *afgedrukt en ter uitgave gereed hadden, werden ons de daarachter gevoegde aanmerkingen wegens ſommige verſcheidenheden in den mensch ter hand geſteld, met toeſtemming om die, indien wij dit goedvonden, in het licht te geven; deze aanmerkingen zijn haren oorſprong verſchuldigd, aan het openlijk vertoonen van een buitengewoon zwaar* Meisje, *op de Kermis alhier, te* Amſterdam, *in de maand September dezes jaars; wij oordeelden deze aan-*

mer-

merkingen zeer geſchikt te kunnen plaatſen, achter de bovengenoemde Verhandeling, te meer nog, daar wij door bijzondere omſtandigheden in de gelegenheid kwamen, eene goede afbeelding, naar het leven vervaardigd, van dit Meisje te bekomen, die wij hier tevens bijvoegen, en door ons geplaatst is, tegen over den titel van dit Werkje, daarentegen hebben wij de vijf platen, behoorende bij de Verhandeling van den Heer GREVE, *achter dezelve gevoegd, en daarachter de gemelde aanmerkingen ten ſlotte, welk een en ander wij bij dezen het Publiek aanbieden, meenende te mogen vooronderſtellen, dat dit alles niet ongevallig zal ontvangen worden.*

De Modellen der Schoenzolen te plaatſen tegen-over pag. 20.

VER-

VERHANDELING

OVER DE

REUZEN EN DWERGEN.

In mijn eerste Vertoog, dat ik het genoegen had, in dit voor mij zoo aangenaam gezelſchap, eenigen tijd geleden, voor te lezen, heb ik getracht, naar mijn uiterst vermogen, zeker geſchil over de kleur der menſchen te beſlisſen. Thans opent zich voor mijn oog wederom een grootsch tooneel, ter beſchouwing of er inderdaad ooit *Reuzen* en *Dwergen* beſtonden en nog beſtaan.

I. Men houde mij ten goede, dat ik met de Gewijde Bladen beginne, deze toch zijn de oudſte Oorkonden, waaruit ik, wat deze ſtoffe betreft, mijne tegenwoordige Verhandeling, eenen aanvang moet doen ontleenen. —

 Het

Het eerste, dat ik in den Bijbel *Reuzen* aantref is. *Genesis* VI. v. 4. *In die dagen*, zegt MOZES, *waren er Reuzen op aarde, en ook daarna.* — Ik zal niet noodig hebben hier te betoogen, *dat* MOZES niet zoo zeer als *Natuurkundige*, of liever *Natuurlijke Historieschrijver* zich bezig houdt, met het beschrijven van natuurlijke zaken, dezelve alleenlijk als ter loops, daar het te pas komt, aanstippende; maar eigenlijk meer bedoelt geschiedverhalen te boekstaven, betrekkelijk de *heilige linie* of het geslacht der *Aartsvaderen.* — Even gelijk ik vooronderstelle, dat het verschil in de kleur der menschen, niet uit eene verandering door hitte of andere natuurlijke oorzaken ontstaan zij, maar alleen uit den in alle andere geschapene dingen zoo luisterrijk uitblinkenden lust (om mij eens menschelijk uit te drukken) van den Alvermogenden Schepper, om in velen, vele verscheidenheden daar te stellen, elk evenwel geschikt naar den aard van het land hunner bestemming.

Door deze neiging tot verscheidenheid in alle schepselen, zoo in het oog loopende, zoude het kunnen zijn, dat er gelijktijdig met MOZES, volgens zijn eigen verhaal, en nog langen tijd, na hem, eene verscheidenheid van menschen bestaan hebbe, die in lengte en grootheid van statuur merkelijk hem zelven, en zijn geslacht uit de *H. Linie* afkomstig, te boven gingen. — Of wel dat hij, gelijk het

wel

wel eens meermalen veel later, en zelfs in de afgeloopene verlichte eeuw, aan hedendaagſche Schrijvers gebeurd is, dat zij (MOZES toch ontleende zijn historisch verhaal uit mondelinge traditiën of overleveringen van de vaderen tot de kinderen, als eerste bekende historieſchrijver) ook alleenlijk op het berigt van andere menſchen, zaken hebben geboekſtaafd, die naderhand bleken of geheel abuſief, of ten minſte zeer vergroot te zijn. Men denke hier ſlechts aan de zoo beruchte PATAGONIERS, door den *kommandeur* BIRON, *Reize rondom den Aardkloot* p. 46. beſchreven, en die echter in latere tijden bevonden zijn, doorgaans niet langer te wezen dan gewone kloeke menſchen, de kortſte vijf voeten en zeven duimen, de langſte zes voeten en eenen halven lang.

En dat dit laatſte denkbeeld van mij niet te verre getrokken is. (Offchoon het ſchijnen zou kunnen alsof ik de geloofwaardigheid des Bijbels in het algemeen, of het historisch berigt van MOZES in het bijzonder, zoude willen in twijfel trekken, of in een beſpottelijk daglicht ſtellen: dit denkbeeld zij verre van mij, en ik *protestere* wel ernstig tegen zoodanig eene verdenking!) Ik herzegge dat dit laatſte denkbeeld van mij niet te verre getrokken is, uit hoofde dat MOZES zelf verhaalt en aanteekent, *Numerorum XIII v.* 33. het vergrootend ver-

telſel der uitgezondene verſpieders naar het land CANAAN. Deze toch van hunne *expeditie* terug keerende, bragten zij, ja wel overheerlijke voortbrengſelen van dat gezegend land met zich, maar ook tevens den ſchrik en angst voor de groote en lange menſchen, die zij daar als inwoners ontmoet hadden. Dit immers was hunne taal: *Wij hebben daar de Reuzen gezien, de kinderen* ENAKS; *en wij waren als de ſprinkhanen in hunne oogen.* Een van beiden, de verſpieders, indien zij hier ter goeder trouwe geſproken hadden, zouden zich hebben moeten verbeelden dat die volkeren zeer bijziende of verkleinende oogen gehad hebben, of zij zelve met zeer ſterk vergrootende oogen zijn voorzien geweest; althans de *proportie* of evenredigheid, tusſchen eenen gewonen ſprinkhaan, ik vooronderſtel eens voor een oogenblik, eene groote ſoort van vier of vijf duimen lengte, tot die van een gewoon man, moest in dat geval eenen *Reus* hebben uitgeleverd, van, zoo ik wel reken, vijf en twintig voeten *Rijnlandſche* maat, eene menſchen lengte die geheel in het beſpottelijke valt. — Intusſchen ſchijnt het uit MOZES verhaal, dat dit *Reuzen geſlacht* niet lang beſtaan heeft, althans *Deuteron. III. v.* 11. verhaalt hij, *dat* OG, *de Koning van* BASAN, *van het overblijfſel der Reuzen was*, en *Joſua XIII. v.* 12. wordt gemeld *dat* OG *van alle Reuzen alleen was overgebleven*, *al-*

zoo

zoo MOZES *nen allen verſlagen of verdreven had.*

Ik zoude vreezen uw geduld te veel te vergen, indien ik wilde uitweiden, met u al de grollen te verhalen, welke de *Thalmudisten* van hem hebben gebeuzeld. Eene zij genoeg, uit *den nuttigen Tijdkorter* van den geleerden ROTTERDAMSCHEN *Predikant* F. RIDDERUS aan te halen. OG, het groote leger der *Israëliten*, beſtaande uit zes millioenen, vier duizend en vijf honderd mannen, boven de twintig jaren, behalve de jongens, vrouwen en kinderen, ziende, lag eenen ſteen van eene verſchrikkelijke grootte op zijn hoofd, om daarmede dat leger te verpletteren. — Er kwam een vogeltje op dien ſteen zitten, regt boven zijn hoofd, en pikte zoo lang dien ſteen, tot dat er een rond gat in werd ter grootte van *'s Konings* hoofd, zoodat die ſteen hem als een kraag om den hals viel. — Nu zoude hij door zijne onmanierlijke ſterkte ligtelijk dat kraagje hebben kunnen afſchuiven, maar, — men ziet doorgaans dat één ongeluk zelden alleen komt, — oogenblikkelijk begonnen de tanden van den armen OG zoo ver uit den mond te groeijen, dat de ſteen er niet voorbij kon. — Dit zag MOZES, die zelf tien ellebogen lang zijnde en eenen ſtaf van dezelfde lengte hebbende, eenen luchtſprong deed van tien ellebogen hoog, om den Koning dus

op den kop te raken; maar dus twintig ellebogen boven den grond verheven, kon hij echter met zijnen ſtok niet verder reiken dan aan de enkelen van OG, doch daar tegen ſlaande, deed hij hem vallen en ſterven. — Dit in het voorbijgaan!

Ik voor mij, ben van gevoelen, dat het woord *Reuzen* hier in een *Metamorphoriſchen* zin moet worden opgenomen, beteekenende alleenlijk, *knappe, dappere, forsch geſpierde, wel opgeſchotene, en uit de kluiten gegroeide mannen, die rijkelijk hunnen man aandurfden, en waarmede gansch geen gekſcheren was.* Trouwens: de *Joodſche Rabbijnen* hebben een ſpreekwoord, dat hier te pas komt, en alles afdoet; *er ſtaat*, zeggen zij, *geene zwarigheid of tegenſtrijdigheid in de boeken van* MOZES, of de *Verklaring ſtaat er bij!* Juist zoo, want *Geneſis VI* v. 4. zegt hij uitdrukkelijk, *deze zijn de geweldigen, die van ouds geweest zijn, mannen van naam.* Dan om ernstig te ſpreken, waren ook de toenmalige verſpieders, door hunne vroege huwelijken, korter van perſoon dan enkele *Individus* onder de CANANITEN? gelijk MICHAËLIS elders heeft aangeteekend: ook konde de vrees, of de zucht om wat nieuws, groots, ongewoons te verhalen, hen aangeſpoord hebben, om kloeke menſchen in *Reuzen* te herſcheppen. — In de *Uitgezochte Verhandelingen van* HALLE I.

Obſ.

Obſ. 14. gaat men, mijns bedunkens, echter te verre, met te ſtellen „ *dat er nooit ergens Reuzen in de wereld zouden zijn geweest*"; hierdoor zoude, namelijk, alle Historiſche geloofwaardigheid den bodem worden ingeſlagen! Het komt er toch maar alleen op aan, te bepalen, wat men door het woord *Reus* verſta! namelijk perſonen, verre de gewone maat van een menſchelijk ligchaam, overtreffende, zonder dat men met OVIDIUS en HOMERUS behoeft te beuzelen, van zoodanige *Reuzen* die 40, 60, ja 100 ellen lang geweest zouden zijn! Maar waarom zoude men toch alle geloof aan het beſtaan van *Reuzen* ontzeggen? alleen om het geloof aan de waarheid der H. Bladen te verwerpen? Dit kan niet door den beugel, te meer, daar er nog in onze dagen menſchen van buitengewone lengte gevonden worden.

Ik zoude te wijdloopig worden, indien ik al de gevoelens der Geleerden, omtrent de *Reuzen* in den Bijbel voorkomende, wilde ophalen, dezelve te ſtaven of te wederleggen. — Liever wil ik mij bepalen, om kortelijk iets te zeggen, van de opzettelijk in den Bijbel, met name genoemde *Reuzen*. En wel:

a. De namen *Emim*, *Nephilim*, *Rephaim*, *Zumzummim* en *Enakim*, zijn alleenlijk of *ſynonyma*, gelijkluidende woorden, of in

 ver-

verſchillende talen gebezigd, die dezelfde beteekenis hebben.

b. OG, *de Koning van* BASAN, van wien *Deuteron. III.* v. 11. gezegd wordt, *alleen van de Reuzen te zijn overgebleven, en dat zijne ijzeren bedſtede* (zeker om dat eene houten, gewone, voor de zwaarte van zijn ligchaam niet beſtand was.) *negen ellen lang, en vier ellen breed was.* Maar men houde hier wel in het oog, dat er niet gezegd wordt, dat hij die bedſtede in de lengte of breedte met zijn ligchaam beſloeg; maar ten anderen ook, dat er duidelijk, de ware lengte dier ellen bij bepaald wordt, namelijk *naar eens mans elleboge.* Indien men nu hier door verſta, *de lengte gerekend van den ſchoudertop, tot den knok des elleboogs, van eenen man van gewone lengte,* zal dit zestien RIJNLANDSCHE duimen bedragen; en dus de geheele lengte dier bedſtede, zonder nog van OG zelven te ſpreken, twaalf RIJNLANDSCHE voeten, en de breedte drie voeten en acht duim hebben uitgemaakt. — En dus vervalt het buitenſporig groote, dat men oppervlakkig in dit Geſchiedverhaal zou meenen te vinden, te meer, als men zulks vergelijkt met het gezegde van DR. HOUTTUYN, *Nat. Hist.* 1. p. 146. dat de *Hertog* JOHAN FREDRIK aan zijn Hof te HANOVER een' trawant had, uit het land van MUNDEN afkomstig, ALMON genaamd: *Bat. Genootſch.* 2. p. 223. lang

lang vier ellen en zes duimen, dat is iets meer dan elf RIJNLANDSCHE voeten.

c. Van GOLIATH, wordt 1 *Samuel XVII.* v. 4. uitdrukkelijk gezegd: *dat hij zes ellen en eene ſpanne hoog was*, dat volgens de zoo evengenoemde berekening acht voeten en negen duimen uitmaakt, de ſpan op negen duimen gerekend zijnde, zie *Plaat* I. *Fig.* 1. en dus maar drie duimen langer dan een *Reus* hier te lande bekend, waarvan ſtraks nader. (zie *Fig.* 2.)

II. Nu ga ik over om te onderzoeken, of er heden ten dage nog *Reuzen* worden gevonden? Hierop moet ik antwoorden:

a. Dat ik zulks niet geloove van geheele geſlachten; want offchoon men voor ettelijke jaren een berigt ontving uit AMERIKA, omtrent de PATAGONIERS, welke Natie, zoo mannen als vrouwen, de buitengewone lengte van acht en meer voeten, zouden hebben, is zulks echter in latere tijden, door getrouwere berigten gelogenſtraft en tegengeſproken, zoo als b. v. de FRANSCHE *Kapiteins* GERARDAUX en BOUGAINVILLE, hen in 1766 niet grooter bevonden dan van 5 voeten en 5 duimen, tot 5 voeten en 9 duimen, BATAVIASCH *Genootſch.* 2. p. 224. Ook zoude het zeer opmerkenswaardig zijn, daar de meeste gegoede

rei-

reizigers er doorgaans hun werk van maken, om allerlei zeldzaamheden der Natuur uit vreemde landen naar hun Vaderland over te voeren, het zij tot aanwinst voor de kabinetten of menagerien der Natuuronderzoekers, of ten voordeele van hen, die dezelve om geld ten toon ſtellen; dat men, zeg ik, nimmer eenen PATAGONIER heeft overgevoerd, wier meesters of bezitters echter even zoo goed en ruim daarvan hunne fortuin zouden hebben kunnen maaken, als anderen, die eenen ALBINOS of *witten Neger*, of een of ander zeldzaam dier, voor geld laten zien.

b. Liever wil ik gelooven, dat als men hedendaags *Reuzen* ontmoet, dat dezulken enkel *individus* zijn, en wier reusachtige lengte men onder de toevallige wanſtaltige ziekelijkheden of bijzondere geſteldheid in het geſlacht der menſchen voorkomende, moet beſchouwen, gelijk ik uit een tiental van zoogenoemde *Reuzen*, ſedert eenige eeuwen, in ons Vaderland en naburige landen gezien, voor zoo verre ik dezelve heb kunnen nagaan, zal trachten te betoogen. — Behalve dat, tot die hier bovengenoemde bijzondere geſteldheid, ook buitengewone ligchaamskrachten kunnen gebragt worden. Van dien aard is onder anderen de Historie van JAN VAN ARKEL, den XIIden van dien naam. *Deze de hamei van de poort der nieuw gebouwde Stad* GORKUM *aan-*

aanvattende, het paard, waarop hij zat, met alle vier de poten te gelijk van de grond opligtede, dat het ſchreeuwde van pijne.

Op eenen anderen tijd, een paard bij de keel grijpende, en tegen eenen muur opzettende het zoo perste, dat het van benaauwdheid zijne tong uitſtak / verhaalt SIMON VAN LEEUWEN, *Beſchrijving der Stad* LEIDEN, p. 287, en BATAVIA *Illustrata*, p. 741 en 848. Uit ABRAHAM KEMPS, *Leven der Doorl. Heeren van* ARKEL. Ook, J. LE FRANCQ VAN BERKHEIJ, *Nat. Hist. van* HOLLAND, 3. p. 1965. *Uit* TIMARETEN, *Coll. Monument*, p. 233, volgens het Grafſchrift in de Kerk te GORKUM, toen hij dit ſchreef nog voorhanden, maar in de tijden der *gelijkheid*, waarſchijnlijk, nevens vele andere Vaderlandſche Oudheden, vernield.

I. In de Oude *Diviſie Chronijk van* HOLLAND, gedrukt te LEIDEN, in den jare 1517. bij JAN SEVERS ZOON, leze ik omtrent den jare 1300. van eenen Koeſe/ geheeten Klaas van Kijeten. Ik zal hier des Schrijvers eigene woorden gebruiken, die bij GOUDHOEVE in deszelfs *Chronijk*, fol. 354. ook letterlijk zijn nageſchreven.

Omtrent dezen tijd was een man geheeten Klaas van Kijeten/ geboren van kleine Ouders/ in een Dorp geheeten Spaernwoude/ bi

bi Haerlem / wiens statuere of lichaem bi andere menschen niet en was te geliken / want onder zijn uitgeregten arm / so ginc wel die langste man doer / die in 't lant was / ende onder eenen scoen van sinen voeten / worde wel vier voeten onder bedekt / die scoelkinderen gaande of komende van der scole / sagen hem wel aan van agteren / mer van voren en doersten si hem niet aensien / en nogtans zoo was deze Klaes een saftmoedig en goedertieren man / ende en was niet fel ende quaat / dus waar 't zake geweest / dat hi soo stout / cloeck en vroem waar geweest van herte en van moede / als hi groot en starck was van lichaam / hi zoude alle die vianden met sinen gezigte / en tegenswoerdigheid hebben verjaecht.

Hier boven heb ik met een woord aangemerkt, hoe men soms de berigten omtrent de *Reuzen* vergroot hebbe; de beroemde VONDEL heeft in zijnen GYSBRECHT VAN AEMSTEL, zulks regt meesterlijk omtrent onzen KLAAS VAN KYETEN gedaan; schrikkelijk is de beschrijving, die hij van dien zoo goedigen man geeft, in de *Treurspelen*, 2de deel, in 4*to*. pag. *mihi* 17. in 8*vo*. pag. 8.

Maar DIEDRICK, *hardt van hooft, die nimmer luistren wil*
Naar reden, nog bescheit, en 't veld behoudt met krijten,
Werd trotser, over mits de lange KLAAS VAN KYETEN,

De

De SPARREWOUWER *Reus, zoo onbeſchoft als groot,*
In alles wat hij dreef, hem hulp en bijſtant boodt
En EGMONT *met zijn klock- en grove ſtem vervaerde;*
Hem dreef met eene vuist dat hij een wijl ter aerde,
In zwijm lagh, en voor doot, die moedwil en dien hoon,
Den Veldheer aangedaen, ging velen aan hun kroon
En zonder het ontzagh des reuzen, fel gebeeten
Men had elkanderen terſtond in 't hair gezeten.

En voorts pag. 48. in 8*vo*. p. 42.

Dat ſpeet den grooten Reus, die liet zich vreeslijck hooren
En ſtack met hals en hooft, gelijk een ſteile toren
En ſpitſe, boven 't volck, en alle hoofden uit
En ſcheen een Olijfant, die omſnoft met zijn ſnuit,
Zijn ſpietſe was een mast in zijne grove vingeren,
Ik zagh hem man op man, gelijk konijnen ſlingren,
Wel driemaal om zijn hooft, gevat bij 't eene been,
En kneuzen dan het hooft op ſtoepen of op ſteen.
Hij kan met zijnen pols een' burghwal overſpringen
Hij proeft op grendelen, de deugt der ſtaele klingen
Hout fel met eenen ſlagh door ijzer en door ſtael,
En proeft zijn bekkeneel op poorten van metael.
Hij ſcheen een POLYFEEM, *het krijgsvolk ſcheen zijn kudde,*
De toren van 't ſtadhuis beweeghde zich en ſchudde
Zo dick hij op een post, of op den gevel ſtiet,
Hij vreesde HERCLES *knods, nog* SAMSONS *vuisten niet.*

Is

Is dit nu niet overdreven? indien men de Dichterlijke vrijheid van onzen puikpoëet niet in het oog houde!

Deze KLAAS VAN KYETEN was acht voeten en zes duimen RYNLANDS hoog: zie Pl. I. *Fig.* 2. en vergeleken met *Fig.* 1. maar drie duimen korter als GOLIATH VAN GATH. DR. HOUTTUYN heeft op den 17den Aug. 1760. er de maat van genomen aan den muur van de Kerk te SPAARNWOUDE, in dewelke, wegens hare bouwvalligheid den 20ſten Aug. 1747. de laatſte maal was gepredikt.

II. Op de Anatomiekamer, te AMSTERDAM, heeft men het geraamte eener vrouw, bij overlevering, genaamd TRYN VAN HAMBURG; dit geraamte is door de grootte en dikte der beenderen aanzienlijk, en heeft daardoor den naam van *Reuzin* bekomen. Bij naauwkeurige meting is den Hoogleeraar A. BONN gebleken, dat deszelfs geheele lengte van onder de voeten, tot boven aan den top van het hoofd, zeven AMSTERDAMSCHE voeten bedraagt. — Van onder de voeten tot aan den bovenkant der ſchaambeens-vereeniging, achtendertig en een halven duim, en even zooveel vandaar tot aan de kruin van het hoofd. Zie A. BONN. *Theſ. Osſium Morb. Hoyii p.* 134. dat is zes

voe-

voeten en vijf duimen RYNLANDSCH. Zie *Pl.* II. *Fig.* 6. (*)

Ik kan stilzwijgende, niet wel hier eene opmerking voorbij gaan, hoe onvoorzigtig en vermetel tevens het zij, dat men zich buitengewoon groote menschenhoofden, voor *Reuzen hoofden* laat in de hand stoppen; en ze als zoodanig, met veel omslag en praal van woorden beschrijft, gelijk zich daartoe de geleerde *Doctor* THOMAS MOLINEUX, in de *Philosoph. Transactions* N°. 168 en 261, en F. RUYSCH *in den Catalogus zijner zeldzaamheden* p. 153. hebben laten verleiden; daar het tegendeel duidelijk is aangewezen, in het hoofd van den beruchten LOUWTJE VAN ZEVENHUISEN, weleer met eenige losse stukken van een ANDER van buitengewone grootte, in het kabinet van OTTO HEURNIUS berust hebbende, nu nog in de Verzameling van *Professor* RAU, op de Ontleedkamer te LEIDEN, voorhanden is, en door de Hoogleeraren B. S. ALBINUS en E. SANDIFORT beschreven, en door den laatstgemelden afgebeeld is, in zijne *Exercit. Acad.* Cap. 4. Tab. 4. Op het eerstgenoemde hoofd is met de eigene hand van den Hoogleeraar

C.

(*) Hebben er twee dames van dienzelfden naam bestaan, (men zoude zulks gissen als men dit vergelijkt met P. TIMARETEN, *Collectio Monument* p. 159. N°. 125.) te AMSTERDAM en te LEIDEN? of verwart men de eene met de andere?

O. HEURNIUS, (ſedert de ſtichting der hooge ſchool, eerste Oprigter van een Naturaliën Kabinet te LEIDEN) geſchreven, *dat het is van een' veertig jarigen boer, die kort en tenger was van perſoon, ſtomp en gering van verſtand.* Zijn leven en zijne bedrijven is op eene koddige wijze door G. V. SPAAN, onder den verſierden naam van GIROLAMO JACOMO in de *Schermſchool der Huislieden, beſchreven.*

Hij was een zeer loſſe kwant, een groot voorvechter, en vooral berucht wegens het zoogenoemde bekſnijden, dat in zijnen tijd veel in zwang was.

De loſſe ſtukken van het andere, zoo even genoemd, zijn, volgens eenen eigenhandigen brief van MICHAËL PAUW, *Schepen der Stad* AMSTERDAM, aan voornoemden HEURNIUS gezonden, waren in de *Nieuwe Kerk* aldaar uitgegraven, en hadden behoord tot het hoofd van een perſoon, daar ter ſtede geboren, welke maar en was geweest van ordinaire ſtature/ dan hadde dusdanigen grooten monſtreuſen hoofd/ waarom hi noch niet en konde gaan/ dan moste altijd/ zijn leven lanck in eenen ſtoel zitten. Van dit hoofd zijn al de beenderen aanwezig, behalve de wandbeenderen, en worden op de 5 en 6de plaat van het hierboven aangehaalde Werk van E. SANDIFORT, vertoond (*).

Daar

(*) Uit het gezegde van mijnen geliefden Leermees-

Daar uit het reeds gezegde blijkt, dat deze twee hoofden geenzins tot *Reuzen* hebben behoord; is het even zeker, dat hunne ontzettende grootte uit inwendige ziekelijke oorzaken moet worden afgeleid.

III. GERRIT BASTIAANSZ; naar het dorp zijner geboorte, bijgenaamd de LEKKERKERKSCHE BOER: van deze verhaalt de Heer MISSON, in zijne *Reisbeschrijving* naar ITALIE, I. p. 7., dat hij, bij een uitstapje naar dat dorp, zijn huis heeft bezocht, alwaar al de deuren zeer hoog waren, dat men hem zijne kleederen en ander goed liet zien, dat hij van zijn bedrijf een zalmvisscher, acht voeten hoog, (eigenlijk was zijne lengte acht voeten en drie duimen.) Zie *Pl.* I. *Fig.* 3. en vijf honderd ponden zwaar geweest zij, hoewel hij zeer mager was. J. F. MARTINET, die in zijne Verh. *over de Nat. Hist. van het Vaderland*, *door de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te* HAARLEM, in 1769. met de zilveren Eeremunt bekroond, zich beklaagt, dat niemand over de *grootte der Menschelijke ligchamen* opzettelijk geschreven heeft, zegt alleenlijk in den *Tegenwoordigen Staat der Vereenigde Nederlanden*, 7. p. 473. aangeteekend

te

meester, (t. a. p.) p. 73. zoude men haast genegen worden te vooronderstellen, dat de twee wandbeenderen van F. RUISCH en WITZEN, de hier ontbrekende geweest zijn.

te hebben gevonden, dat te LEKKERKERK geleefd heeft GERRIT BASTIAANSZ, die negenennegentig duimen lang, en zoo ſterk als twee andere menſchen was. Van den tijd zijner geboorte of ſterfuur vind ik niets aangeteekend.

In de herberg van het genoemde dorp vertoont men, behalve zeker plankje, dat dwars tegen een' der zolderbalken, in den beijert geſpijkerd is, waarop hij zijn drinkglaasje had plagten te zetten, zijne dije- en ſcheenbeenderen, de eerste vijfentwintig, de laatſte negentien duimen lang. Zijn *portret* in *craijon* en een zijner ſchoenen, op zijn tiende jaar door hem gebruikt, en zeer ſcheef geloopen, hebbende de lengte, op de zool gemeten zijnde, van tien en een halven duim, en een andere ſchoen, door hem, op zijn eenentwintigſte jaar gedragen, ſtomp van neus, en dertien en een halve duim lang, worden te ROTTERDAM op de *Snijkamer* bewaard, waarvan de afbeeldingen of omtrekken hier nevens gevoegd zijn.

IV. In de gewone Vergaderzaal der *Eerw. Claſſis van* EDAM, in het Prinſenhof te EDAM, wegens eenige aldaar bewaard wordende bijzonderheden der natuur, het *Claſſis van mirakelen*, ſpotswijze genoemd, wordt de ſchilderij ten voeten uit vertoond, van de *lange* EDAMSCHE *mayd.*

1. TRYNTJE KORNELISSE KEEVER, welke, zijn-

Model van de Zolen der Schoenen

VAN

GERRIT BASTIAANSZ,

OF

DEN LEKKERKERKSCHEN BOER,

op zijn 10de Jaar gebruikt,

zoo als dezelve op de ANATOMIE te ROTTERDAM

worden vertoond.

10½ dm. Rijnl.

Model van de Zolen der Schoenen

VAN

GERRIT BASTIAANSZ,

OF

DEN LEKKERKERKSCHEN BOER, 13$\frac{1}{2}$ dm. Rijnl.

op zijn 21ste Jaar gebruikt,

zoo als dezelve op de ANATOMIE te ROTTERDAM

worden vertoond.

zijnde een *Burgemeesters* dochter, in den jare 1633. in den jeugdigen ouderdom van even negentien jaren, (zoo als men mij in het jaar 1794. daar ter plaatſe verhaalde) aan de longtering overleden is.

Volgens MARTINET, die hare ſchilderij had laten meten, was zij negen AMSTERDAMSCHE voeten, of zevenennegentig RYNLANDSCHE duimen, dat is: acht voeten en een duim lang. Zie *Plaat* II. *Fig*. 4. In dezelfde kamer zag ik toen, behalve deze ſchilderij, ook hare muilen en ſchoenen op verſchillenden ouderdom gebruikt.

2. De afbeelding der zoogenaamde Meermin, Ao. 1403. in de PURMERMEIR gevangen, door den Heer A. VOSMAER, in het jaar 1786, onderzocht, beſchreven en afgebeeld in de *Verh. der Holl. Maatſchappij* XXIII. p. 85., in de berigten.

3. De ſchilderij van een gezet, doch niet heel groot burger man, aanmerkenswaardig door de lengte van zijnen baard, dien hij, in een zijden netje opgebonden, gewoon was te dragen. Dikwerf maakte hij denzelven los, om te kammen, terwijl hij op de brug buiten de HOORNSCHE poort ſtond, en alsdan bereikte dezelve de oppervlakte van het, onder de brug doorſtroomende, water, of zijne hand, evenwijdig met den grond uitſtrekkende, en met de-

zelve zijnen baard vasthoudende, terwijl hij zelf regt op zijne voeten ſtond, ging de baard eerst tot op den grond, en klom dan met eene bogt op, tot in, en door de hand nog wel eene halve el uitſtekende. Oude lieden van negentig jaren, en daarboven, hebben mijnen nu zaligen vader, toen zijn Eerw. in 1743. te ILPENDAM, onder dezelfde *Clasſis* resſorteerende, Predikant was, verzekerd, dien man, in hunne jeugd zeer wel te hebben gekend, en de genoemde proeven zien doen.

4. Eindelijk zag ik daar nog, de afbeelding van eenen koddigen Kastelein, met zijne éénoogige Echtgenoote.

V. De beroemde CAJANUS, een welgeſteld man, van geboorte een ZWEED, die een' geruimen tijd in AMSTERDAM gewoond heeft, en den 27ſten *Februarij*, 1749. te HAARLEM, in het *Proveniershuis* overleden is, in den ouderdom van zesenveertig jaren; was een bijzonder vriend van wijlen mijnen lieven Vader, welke mij verſcheidene merkwaardige zaken, wegens hem heeft medegedeeld, waarvan ook ſommige door anderen zijn aangeteekend.

Hij was, volgens Dr. HOUTTUYN, (t. a. p.) I. p. 147. lang acht RYNLANDSCHE voeten. Mijn Vader, die omtrent mijne lengte had, (5 voeten, 8½ duim) kon, op zijne teenen ſtaande,

en

en zich zoo ver mogelijk uitſtrekkende, met den middelſten vinger der regterhand, hem aan het voorhoofd bereiken, ter plaatſe daar zijn hair of pruik begon. Zie *Pl.* II. *Fig.* 5.

Hij was wel *geproportioneerd* van lijf en leden, behalve zijne armen, die zoo lang waren, dat hij regt op, op zijnen ſtoel zittende, zoodat zijne dijen evenwijdig met den vloer waren, zeer gemakkelijk, zonder zijn ligchaam te buigen, iets dat op den grond, naast zijnen ſtoel gevallen was, bij voorbeeld eene damſchijf, (hij was een groot meester in het damſpel) konde oprapen; en ſtond dus in dat opzigt eenigermate gelijk met den GIBBON (Aap) van BUFFON. Zie Plaat 2. 3. en 6. *van de algemeene en bijzondere Nat. Hist.* XIV deel, te AMSTERDAM, bij J. H. SCHNEIDER. 1783. of D. L. OSKAMP, *N. Beſchr.* van den grooten en kleinen OURANG OUTANG en GIBBON, Pl. I. en II. te AMST. bij J. C. SEPP en ZOON. 1803. Hij was zeer zachtzinnig van aard en hups van omgang, houdende met vele deftige burgers, des avonds aan den gemeenen haard, in BLAAUW JAN, alwaar hij zich des daags om geld liet zien, gezelſchap. Mijn Vader is ooggetuigen geweest, van het volgende geval, hetgeen tevens bewijst, *dat er altijd meester boven meester is!*

Op zekeren avond met een JOODSCH Heer, zich met dammen vermakende, vond hij zijn partij

 voor

voor hem te ſterk, hij ſtaat op, en tikt, volgens zijne meening, zijnen medeſpeler even en zachtjes op den ſchouder, zeggende: *gij zijt mij de baas!* doch dit kwam, geheel buiten zijn oogmerk, zóó aan, dat de ander, van pijn ſchreeuwende, met eene blaauwe plek op den ſchouder, kon vertrekken.

Moest hij ergens eene viſite afleggen, gelijk hij dikwerf wegens zijn goed en braaf *karakter* bij voorname lieden uitgenoodigd werd, gebruikte hij doorgaans eene ſleepkoets, waaruit de banken waren weggenomen, en waarin hij dan, in eene knielende houding zich deed vervoeren.

VI. *Czaar* PETER I. was *zeven* voeten lang. Zie SCHELTEMA, Leven van dien *Vorst*, p. 208.

VII. Te NOORDWYK heeft men mij verhaald, dat daar voorheen ook vele Inwoners van buitengewone lengte zijn geweest, dan ik heb van de zoodanigen er maar eenen gekend, genaamd (*Lange*) JAN LANGEVELD, zijnde zoo lang als TRIJN VAN HAMBURG, zes voeten en vijf duimen. Zie *Pl.* II. *Fig.* 6.

VIII. In het NECROLOGIUM of lijkregister der begravenen, in het dorp mijner geboorte, het nabijgelegen BERKEL, heb ik als eene bijzonderheid aangeteekend gevonden, *dat op den* 10*den Junij, van het jaar* 1739. *begraven is* CORNELIS ARIENSZ RIDDER, *wiens doodkist*

ruim zeven voeten lang, en dus tien duimen boven de keur was; waarom dan ook meerder geld, wegens Kerke regt moest betaald worden.

IX. Nog heden leeft, en woont aldaar zekere ARY PYE DUIVESTEIN, omtrent van dezelfde lengte als JAN LANGEVELD, hierboven genoemd, zijnde hij in het jaar 1810. op de DELFTSCHE Kermis, onder den naam van BERKELSCHE *Reus*, op de PAARDENMARKT te zien geweest, doch zijne lengte rekene ik inzonderheid, onder de ziekelijke wanſtaltigheden van het menſchelijk ligchaam, zijnde voor het overige dor en mager, en niet vrij van engborstigheid. (Deze heeft zich in 1817, zoo men mij berigt heeft, dood gevreten.)

Eer ik van de *Reuzen* afſtappe, kan ik niet afzijn, om nog een kort woord te zeggen van derzelver tanden.

De, door de groote menigte zijner geleerde ſchriften, zoo beroemde *Jezuit* ATHANASIUS KIRCHERUS, verbeeldde zich ter goeder trouwe, in zijn uitgebreid Kabinet van zeldzaamheden, een' of meer *Reuzentanden* te bezitten, in zijne *Onderaardſche Wereld*, 8*vo* boek, p. 55. beſchreven en afgebeeld. — Doch hij werd gelukkig uit zijne doling gered, door den *Markgraaf* CAROLUS DE VENTIMIGLIO, die op vertooning derzelven, beginnende te glim-

 lag-

lagchen, hem vraagde, *waarde Vader, meent gij ook in ernst, dit Reuzentanden te zijn?* Waarop KIRCHERUS betuigde, dat, *de geloofwaardigheid der perſonen, die ze hem vereerd hadden, hem derwaarts deed hellen.* — Maar den volgenden dag overtuigde de *Markgraaf* hem, *dat deze tanden niet anders waren, dan ſteenen, in die gedaante gegroeid*, gelijk hij breedvoerig (t. a. p.) verhaalt.

Zoo verbeeldt ook J. J. SCHEUCHSER, in zijn *Muſeum Diluvianum*, *Kiezen*, onder den naam van *Reuzenkiezen*, die waarlijk niet anders zijn dan kiezen van *Olifanten* en *Rivierpaarden*.

Op dezelfde wijze, heeft men mij, voor eenige jaren, ook eens trachten te misleiden, en in de hand te ſtoppen, als eene *Reuzenkies*, het voorwerp dat ik ul. hier vertoon; doch ik zie dezelve aan voor die van een dier of visch, zonder juist de ſoort te kunnen bepalen (*). Intusſchen is de overeenkomst dezer kies, met de menſchelijke kiezen, de grootſte die ik immer zag.

Terwijl ik te NOORDWYK woonde, zijn aldaar aangeſpoeld een wervelbeen, en eene ribbe van eene walvisch ſoort; welke beide gijl. hier ziet (*).

In-

(*) Bij het doen der Verhandeling, heb ik deze Voorwerpen aan mijne toehoorders vertoond.

Indien men nu deze eens wilde aanmerken, als die van een mensch, en zich daarvan bediende tot eene grondmaat, om er vervolgens al de andere deelen van een menschelijk geraamte naar te bepalen, geloove ik, men zoude er een' *Reus* van maken, die alle *Reuzen*, waarvan men leest, zeer ver zoude overtreffen. Vergelijk hiermede het berigt van F. VERSTER, *in de H. Maatschappij der Wetensch. te* HAARLEM, 23. ber. p. 82. en 83.

Dit zij voor het tegenwoordige genoeg van de *Reuzen* gezegd, om ook het een en ander van de *Dwergen* te vermelden.

Om op eene gepaste wijze van de eersten tot de laatsten over te gaan, valt mij in, gelezen te hebben, in het 27ste deel van J. KOK, *Vaderl. Woordenboek*, p. 205. eene grappige historie van eenen grooten man, en eene zeer kleine vrouw, zijnde echte lieden.

X. (*Lange*) JACOB VAN SNEEK, acht voeten lang, als *Fig.* 5. *Pl.* II. en veertig jaren oud, reisde door het land, liet zich om geld zien, trouwde te WADDINXVEEN met (*kleine*) JANNETJE, zesenveertig jaar oud zijnde, iets meer dan drie voeten lang. Gelijk als *Fig.* 10. *Pl.* IV. beide zijn in plaat uitgegeven.

Onder den eersten leest men:

'k Ben Jacob, buiten groot, en onbefuist van leden;
Dog binnen is 't gedarmt en maag ook groot en wijd.
Dus als mij spijs en wijn, vereenigt tegentreeden,
Blijf ik verwinnaar, en zij sneuvelen in den strijd.

Onder de Vrouw:

't Is korte Jannetje, aan een langen vent getrouwd.
Een wijze karel, die deez' gulden spreuk onthoud;
Een vrouw is kwaad, een pest in 't huis, en wil je mallen
(Of liever moetje,) kiest het kleinste kwaad van allen.

I. Het woord *Dwerg* komt maar eens in den Bijbel voor, *Leviticus* 21. vs. 20. alwaar opgenoemd worden, zoodanige menschen, die niet tot Priesters mogten worden aangesteld, onder anderen, die *Bult-* of *Dwergachtig* zijn.

II. Eer ik verder ga, zal het noodig zijn te bepalen, wat men door *Dwerg* te verstaan hebbe. Derzelver Historie vertoont ons twee soorten, waarvan:

a.) De eerste behelst, zoodanigen, die welgeschapen, met de gepaste evenredigheid in hunne leden ter wereld komen, en alleen klein blijven, door mangel aan groei, alle welgemaaktheid en bevalligheid van ligchaam en snedigheid van geest hebben, niet zoo lang leven als andere menschen, en ook veel schielijker de onaangenaamheden, en ongemakken des ouderdoms ondervinden. Dit zijn de ware *Dwer-*

Dwergen, elders, KABOUTER-MANNEKENS genoemd. — Hiertoe behooren:

I. Verſcheidene geſlachten van Volkeren, die onder de *Zuid-* en *Noordpolen* wonen, de ESQUIMAUX, GROENLANDERS en anderen, die hunne kleinheid aan den ruwen invloed van het klimaat verſchuldigd zijn, en ook welligt bij de ſchepping der menſchen aldaar gevestigd zijn, als geſchikt voor dat en geen ander klimaat, zoo als de *Mooren* of *Zwarten* voor AFRIKA.

II. Enkele *individus*, wier groei, door bijzondere oorzaken geſtuit of verhinderd wordt, buiten ziekteſtof, zoo als, b. v. JEFFREY HUDSON en de *Poolſche* Edelman, van wien hier onder nader.

b.) De tweede ſoort, behelst alle kinderen met knobbelachtige ledematen, en zulke, welker groei vertraagd is door eenige ziekte; deze zijn geene *eigenlijke Dwergen*, maar mismaakte ſchepſels. De vochten, die zich door het geheele ligchaam, in eene behoorlijke mate hadden moeten verſpreiden, buiten orde gebragt zijnde, moet de groei min of meer onregelmatig vertraagd worden, en dit brengt die kleine mismaakte menschjes voort, die, naar gelang hunner grootte, eene zeer zware ſtem hebben. Hiertoe behooren meest al die-

on-

ongelukkige wezens, welke men op onze jaarmarkten en kermisſen om geld laat zien. Zoo als de bekende

I. Simon jane paep, van zantvoort, die bij mij aan huis, te *Noordwijk*, in eene zoogenoemde kriel- of visſchersmand gebragt zijnde, de hoogte van eene gewone tafel niet bereikte, Ao. 1806, die nog onlangs alhier en te rotterdam is te zien geweest; zijnde na zijn vierde jaar niet meer gegroeid; hij is thans vierëntwintig jaren oud, en maar dertig duimen hoog, wel *geproportioneerd*, behalve het hoofd, dat, naar evenredigheid, te groot is. Zie *Pl.* V. *Fig.* 13.

II. De Heer hans worrenberg, van harthausen, in zwitserland, oud zesëndertig jaren, twee voeten en zeven duimen lang, wiens afbeelding, in zwarte kunst, het licht ziet. Zie *Pl.* IV. *Fig.* 12.

III. Jacob de reus, een *Jood* van praag, van twee voeten en negen duimen hoog, insgelijks in het koper gebragt, die in het jaar 1746, met vrouw en zes kinderen, op vele kermisſen zich vertoond heeft. Zie *Pl.* IV. *Fig.* 11. Zijne vrouw en kinderen waren van gewone lengte, zonder eenige mismaaktheid.

Volgens buffon is de *middelbare hoogte* van een mensch omtrent vijf voeten, in *Fig.* 8. *Pl.* III. voor-

voorgesteld onder de gedaante van een borstbeeld, op een voetstuk geplaatst, (ter vergelijking met grootere en kleinere menschen) zelden gaat dezelve tot een' voet daar boven, of beneden.

Een mensch van zes voeten, is inderdaad *een zeer groot mensch*, in *Fig.* 7. *Pl.* III. volgens de waarschijnlijke grootte van *Koning* SAUL, vergeleken met 1 *Samuël* 9 vs. 2. voorgesteld, en in *Fig.* 9. *Pl.* III. onder die van den *schaapherder* DAVID, met zijnen slinger gewapend, *een zeer klein mensch*, van vier voeten lengte, vergeleken met 1 *Samuël* 16. vs. 11. *Reuzen* of *Dwergen*, die boven of onder deze maat zijn, moeten aangezien worden als toevallige verscheidenheden, en geenzins als standhoudende verschillende soorten, die een bestendig ras uitmaken.

In de *zona torrida*, of verbrande luchtstreek, vindt men slechts middelmatige menschen; terwijl de langste doorgaans in de Noordelijke of Zuidelijke daar nevens gelegene gematigde klimaaten, *zonæ temperatæ*, en de allerkleinste of echte *Dwergen*, onder de beide bevrozene Poolcirkels, *zonæ frigidæ*, voorkomen.

In LEIDEN is voor ruim zesëntwintig jaren, het lijk van een' WARMONDER boer ontleed, die meer dan zes voeten lengte had; in deszelfs

rug-

ruggegraat werden vijfëntwintig wervelbeenderen, (dus één meer dan gewoonlijk) gevonden. Nu dunkt mij, dat het der moeite waardig zoude zijn, indien men dit verder konde nafporen, ter vergelijking, in *Dwergen* van de eerfte foort, ter onderzoeking, of dezelve welligt een wervelbeen minder zouden hebben. Ik heb hier eene foortgelijke ruggegraat, uit vijfëntwintig wervelbeenderen, die alle nog met hunne eigen banden, aan elkander vereenigd zijn, beftaande. Zij is van een nog jong voorwerp, dat welligt zijn vollen wasdom, door den tusfchen beide komenden dood, niet verhinderd zijnde, een zeer groot mensch, van boven de zes voeten, zoude hebben opgeleverd.

IV. De POOLSCHE *Koning* STANISLAUS, had een' Dwerg, NICOLAAS DE FERRY geheeten, en geboren te PLAISNE, in FRANKRYK.

De Academie des Sciences te PARIJS, gaf in den jare 1749. een omftandig berigt uit, wegens dit zonderlinge kind, toen acht jaren oud. Ter wereld komende, was hij geen volle negen duimen lang, en maar twaalf oncen zwaar, ook niet voldragen, zijnde binnen de zevende maand geboren. — Vijf jaren oud zijnde, bereikte hij niet meer dan tweeëntwintig duimen; *Koning* STANISLAUS, vereerde hem met zijne gunst, nam hem tot zich, noemde hem BÉBÉ en hield hem tot aan zijnen dood, die op

den

den 9den Junij, 1764, voorviel. — Hij was regt en wel geëvenredigd van ligchaamsdeelen tot aan zijn vijftiende of zestiende jaar. Zie *Pl.* V. *Fig.* 14.

De huwbaarheid zich beginnende te openbaren; begon zijn ligchaam te vergroeijen, zijnde toen negen en twintig duimen hoog, hij vermagerde, zijn ruggegraat werd krom, het hoofd begon voorover te hangen, de dijen verzwakten, het eene fchouderblad week uit zijne plaats, de neus werd lang, en BÉBÉ, zijne vrolijkheid verliezende, was gedurig ziek; in de volgende vier jaren groeide hij nogtans vier duimen, krijgende toen de lengte van JACOB DE REUS. *Pl.* IV. *Fig.* 11. Hij liet nooit eenige verftandige vatbaarheid blijken, geraakte ligt in toorn, was zeer vatbaar voor jaloezij, voornamelijk omtrent de Dame, die hem had opgevoed, rukte haar eens haar fchoothondje met woede uit de hand, fmijtende hetzelve buiten het venfter, zeggende: *waarom bemint gij hem meer dan mij?*

V. Omtrent het jaar 1760, was er een ander te PARIJS, zijnde een POOLSCH Edelman, op zijn twee en twintigfte jaar flechts acht en twintig PARIJSSCHE duimen lang. Zie *Pl.* V. *Fig.* 15: deze was welgemaakt van lijf en leden, levendig van geest, fprekende verfcheidene talen, en dus eene uitzondering op den gewonen regel, of behoorende tot de eerfte foort.

 VI. Zijn

VI. Zijn Broeder was acht en dertig duimen hoog. Zie *Pl.* IV. *Fig.* 10.

VII. Te BRISTOL, zag men in het jaar 1751. eenen Dwerg, die op den ouderdom van vijftien jaren ſlechts een en dertig ENGELSCHE duimen hoog was, wordende op dien leeftijd reeds door alle toevallen des ouderdoms gekweld, (hebbende deze ſoort zulks veelal gemeen met de ware Dwergen) en van de negentien ponden, die hij op zijn zevende jaar gewogen had, woog hij nu ſlechts dertien ponden. Zie *Pl.* IV. *Fig.* 12. even groot als HANS WORRENBERG. Op zijn zes en dertigſte jaar.

WYBRAND LOLKENS, een VRIESCHE Boer, omtrent dienzelfden tijd te AMSTERDAM in BLAAUW JAN gezien, was op zijn zes en twintigſte jaar niet wel negen en twintig duimen lang, dus omtrent zoo groot als BÉBÉ, op zijn vijftiende of zestiende jaar. Zie *Pl.* V. *Fig.* 14. Meer *Koningen* en *Vorsten* dan STANISLAUS, ſchijnen vermaak te hebben gehad, in het nahouden van *Dwergen.* Ja ſommige zelfs tot in het buitenſporige.

In 1619 werd te OKEHAM, in ENGELAND, geboren JEFFREY HUDSON, welke in den ouderdom van zeven jaren nog niet meer dan vijftien duimen groot was, dus nog negen duimen kleiner dan de Dwerg van *Keizer* AU-

GUS-

GUSTUS. Zie *Pl.* V. *Fig.* 16. ſchoon zijne ouders verſcheidene kinderen van de gewone grootte hadden, en zij zelve volwasſene menſchen waren. Ik zou dezen *Dwerg*, als behoorende tot de eerste ſoort hier niet aanhalen, ware het niet, dat hij op dien ouderdom, om zijne bijzondere kleinheid, ook door den *Hertog* van BUCKINGAM in huis genomen ware! — Op eenen zekeren tijd, toen deze het hof op zijne buitenplaats onthaalde, werd ons *Dwergje* in eene koude pastei gezet en opgedischt. Dit manneke groeide van zijn zevende tot zijn dertigſte jaar zeer weinig, maar kort daarna kreeg hij een' ſcheut, en werd drie voeten en negen duimen lang. Op welke grootte hij tot zijnen dood gebleven is. Toen hij in de pastei aan de *Koninginne* HENRIETTE MARIA, Gemalin van KAREL I. was opgedischt, vereerde hem de *Hertog* aan die *Vorstinne*; welke dien *Dwerg* ſedert gebruikte, om deze en gene boodſchappen te doen.

In de burgerlijke oorlogen van dien tijd bekleedde hij, in weerwil van zijne kleine geſtalte, den post van *Kapitein*, in dienst des *Konings*, en verzelde de *Koningin* zijne Meesteresſe naar FRANKRIJK, doch aldaar in een tweegevecht den Broeder van *Lord* CROFTS gedood hebbende, werd hij uit dat rijk gebannen. Naderhand werd hij door de TURKEN gevangen genomen, en bleef eenige jaren ſlaaf in BARBARIJEN, doch gerant-

foeneerd zijnde, kwam hij eindelijk wederom in ENGELAND, maar in het jaar 1678, onder verdenking gemaakt zijnde, van in zekere tezamenzwering deel gehad te hebben, werd hij te WESTMUNSTER gevangen gezet, en na eenige tijd daarin doorgebragt te hebben, weder ontflagen.

Hij ftierf in het jaar 1682, oud 63 jaren. Zie R. ARRENBERG, *Historiën en zonderlinge gevallen.* 4. p. 180.

IX. Volgens SUETONIUS, had *Keizer* AUGUSTUS er eenen, naar wien hij een ftandbeeld liet maken, waarvan de oogappels fijne edele gefteenten waren, dit ftandbeeld is thans zegt men te PARIJS, in het *Keizerlijk* Kunstkabinet, deze *Dwerg* was minder dan twee voeten hoog; zie *Pl.* V. *Fig.* 16. was zeventien ponden zwaar, en had eene fterke ftem. Het ftandbeeld wijst uit, dat AUGUSTUS niet zeer kiesch geweest is in het uitzoeken van *Dwergen*, zijnde het oorfpronkelijke knobbelachtig van leden en mismaakt, hebbende in het geheel de houding niet van *Dwergen* van de eerste foort.

TIBERIUS vergunde eenen *dwerg*, plaats aan zijne tafel, en ftond hem de buitenfporigfte verzoeken toe.

MARCUS ANTONIUS, had er eenen, kleiner dan

twee

twee voeten, dien hij ſpotswijze SISYPHUS noemde, dewijl deze volgens OVIDIUS *Metamorph.* L. 3. genoodzaakt werd eene zware zark tegen eenen hoogen berg op te rollen.

DOMITIANUS had eene groote menigte van *Dwergen;* doch niet alleen de *Keizers*, ook de *Prinſesſen* en andere dames van rang, vielen in dien ſmaak.

X. CANOPUS toch, twee voeten en negen duimen hoog, dezelfde grootte als J. DE REUS, zie *Pl.* IV. *Fig.* 11. is in de Historien bekend, als de *Dwerg* van JULIA, dochter van AUGUSTUS. De begeerte, die de ROMEINEN destijds hadden tot deze kleine menschjes, maakte er een voorwerp van koophandel van, en het belang gaf aanleiding tot wreedheid, men ſpoorde menſchen op, of aan, om kinderen door klemmen en ſtijfbinden het groeijen te beletten: doch zeker gaat het, dat die ongelukkige kindertjes, geene *Dwergen*, maar misvormde, wanſchapen menſchen opleverden.

Het verfoeijelijke gebruik, weleer bij onze landgenooten, om hunne kindertjes ſtijf te zwachtelen, en de meisjes in keurslijven te knellen, in zwang, ſinds een geruimen tijd buiten gewoonte geraakt; doch dat helaas weder begint te herleven, heeft, offchoon met andere oogmerken gebezigd, ontelbare rampzalige gevolgen opge-

leverd, die het hier gestelde, meer dan te veel bevestigen.

Volgens JOHNSTON, sloeg ELISABETHA HENRICA, dochter van WILLEM VI. *Landgr.* van HESSEN-KASSEL, de eerste vrouw van FREDRIK III. *Keurvorst* van BRANDENBURG, hiertoe eenen anderen weg in; zij verzamelde een aanzienlijk getal *Dwergen* van beide sekſen, welke zij aan elkander liet huwen, om dus die soort van menschen op de wereld te doen vermenigvuldigen — doch! deze onderneming liep vruchteloos af, alzoo niet een hunner kinderen kreeg.

FRED. HOFFMANN teekent elders aan, dat de beruchte en wreede CATHARINA DE MEDICIS, een zelfde oogmerk met dergelijk eenen ongelukkigen uitslag had, hetgene mij herinnert aan de zonderlinge en koddige bruiloft, welke *Czaar* PETER de I. in het jaar 1710, te *Petersburg*, bij gelegenheid van het huwelijk van zijne nicht ANNA IWANOUWNA (dochter van *Czaar* JOHANNIS ALEXOWITZ of IWAN, hoogstdeszelfs overleden broeder) naderhand als *Keizerin* bekend, (na den dood PETER II. 1730.) met FREDRIK WILLEM, *Hertog* van COURLAND, gaf, bestaande in eene huwelijksvereeniging van eenen *Dwerg* met eene *Dwerginne*, waarbij twee en zeventig *Dwergen* van beide de sekſen, tot de tweede soort behoorende, van alomme, uit al de deelen van zijn zoo uitgebreid gebied opgespoord, genoodigd

wa-

waren. Dit rare geval is omſtandig in den *ouden en nieuwen ſtaat van het* RUSSISCHE *of* MOSKOVISCHE *Keizerrijk*, in het jaar 1744, in vier deelen in Quarto, te UTRECHT uitgegeven, beſchreven. Dit Werk zelf niet bij de hand hebbende, hebbe ik ter ſluiting dezer Verhandeling, het verhaal daarvan, volgens een door mij, voor langen tijd gemaakt uittrekſel, u lieden mede te deelen, beſloten.

Daags voor die bruiloft werden al de kleine bruiloftsgasten door twee *Dwergen*, gezeten in eene chaiſe met drie raderen, en beſpannen met één paard, dat met linten van velerlei kleuren beſtrikt was, tot deze plegtigheid genoodigd. Voor welke chaiſe twee wel uitgedoste Officieren, te paard gezeten, reden.

Op den beſtemden dag der bruiloft werd dit paar in de RUSSISCHE Slotkerk, met de gewone plegtigheden, getrouwd: de trein ging in de volgende orde derwaarts.

1. Een *Dwerg*, wél gekleed, als *Maarſchalk*, met den ſtaf van zijn ambt, waaraan een lange kwast van velerlei kleuren afhing.

2. De *Bruid* en de *Bruidegom*, ſierlijk op zijn Hollandsch gekleed.

3. Zijne *Majesteit Czaar* PETER I., vergezeld van een *Minister*.

4. *Kneesen*.

5. *Bojaren*.

6. *Officieren*.

7. De twee en zeventig genoodigde *Dwergen*, alle paar aan paar, te voet.

8. *'s Keizers Lijfwacht*, te paard, floot, en [illegible]

Een groot getal aanschouwers volgde den trein.

In de Kerk plaatste zich de *Dwergen* in het midden der overigen.

Als nu de *Priester* den *Dwerg-Bruidegom* vraagde, of hij zijne *Bruid* ten huwelijk begeerde? Antwoordde hij met luider stemme:

JA, DEZE EN GEENE ANDERE!

De *Bruid*, gevraagd wordende, of zij haren *Bruidegom* tot man begeerde te hebben, en of zij met niemand anders verloofd was, gaf zij tot antwoord: DAT ZOU WEL AARDIG ZIJN!

Haar

Haar JAWOORD kon men naauwelijks hooren, waar hartelijk om gelagchen werd. De *Keizer* hield zelf den krans, volgens het RUSSISCH gebruik, boven het hoofd der jonge lieden. Na de geëindigde trouwplegtigheden, begaven zich alle, die tot het feest genoodigd waren, te water naar het Paleis van den *Vorst* MENSIKOFF, en zettede zich aldaar aan tafel in dezelfde zaal, waarin *Zijne Majesteit* bij het trouwfeest des *Hertogs* van COURLAND, de gasten onthaalde.

De *Bruid* en *Bruidegom* en het gansche *Dwergen* gezelschap, die alle kostelijk gekleed waren, werden aan verscheidene tafels in het midden der zaal geplaatst.

De tafels van *Bruid* en *Bruidegom*, want elk zat aan eene bijzondere, stonden onder twee kleine verhemelten van zijde; boven de *Bruid* en hare speelgenooten, hingen drie kleine kroonen van *Laurier* en boven den *Bruidegom* een gevlochten *Laurierkrans*.

Tot het voordienen der gasten, was een *Marschalk* en acht *Ondermarschalken*, allen *Dwergen*, hebbende ieder eene roos van kanten en gekleurde linten om den linker arm; deze waren zoo bezig in het oppassen der gasten en betoonden zich zoo vrolijk, dat zij het gansche gezelschap vermaakten. De *Dwerg*, die het ambt van voorsnijder waarnam, en tusschen twee

ſpeelgenooten der *Bruid* zat, werd van dezelve ook met eene kokarde of roos beſchonken, waarvoor hij ieder met een' kus bedankte. Langs de vier zijden van de zaal ſtond ſlechts eene lange ſmalle tafel, waaraan de *Keizer*, de *Hertog* van COURLAND, de *Ministers* en *Generaals*, de *Keizerin*, de *Hertogin*, de *Prinſesſen* hare zusters, en de voornaamſte RUSSISCHE Dames, en eindelijk de overige *Kneeſen*, *Bojaren* en andere ZOO RUSSISCHE als DUITSCHE Ambtenaren, alle met den rug naar den wand gekeerd, zaten, om des te beter het gezigt vrij te hebben, en met het bedrijf der *Dwergen* zich te vermaken.

De kleine *Marſchalk* ſtelde de gezondheden in, tredende, met den ſtaf in de handen, met de acht *Ondermarſchalken* voor de tafel van zijne Majeſteit, bogen zich ter aarde, en dronken zoowel als de groote menſchen hunne glazen ſchoon uit, waaronder de ſpeellieden, die voor de kamer geplaatst waren, zich lustig lieten hooren.

Achter het huis ſtonden wel eenige kleine ſtukjes geſchut, doch die werden niet gelost, omdat de jonge *Prins* MENSIKOFF, doodelijk krank was, gelijk hij nog denzelfden nacht ſtierf.

Na het eindigen van den maaltijd dansten de

Dwergen, alle tot elf uren in den nacht toe, waarbij zij niet weinig *Capriolen* en posturen maakten en dus den *Keizer* en het verdere voorname gezelfchap overvloedige ftof tot lagchen en kortswijl verfchaften.

Terwijl onder deze twee en zeventig *Dwergen*, zoo velerlei en zulke wonderlijke posturen waren, dat men ze zonder lagchen niet kon aanzien: want de eene had eenen hoogen bogchel en kleine beenen, — een ander eenen dikken buik, — een derde kleine kromme beenen, — een grooten dikken kop — een fcheven mond en groote ooren — kleine oogen — dikke hangende wangen — een langen fcheven neus, en andere dergelijke fraaije vertooningen. De *Bruid* en *Bruidegom* werden in het huis des *Keizers*, waar hun bed in de flaapkamer hunner Majefteiten gereed gemaakt was, en de andere *Dwergen*, ieder naar zijne eigen woning gebragt. — Maar hier oppert zich de vraag, vanwaar toch de fmaak in zulke, door de natuur of kunst zoo ftiefmoederlijk behandelde fchepfelen? Deze fmaak, (nu reeds meer dan honderd jaren, na dit geval verloopen zijnde) is vooral bij den *Rusfifchen Adel* nog bij lang na niet uit de mode. *Doctor* J. RAUPACH, *in zijne reize* van PETERSBURG, naar de gezondheidsbronnen te LEIPZIG aan den DON pag. 215. beantwoordt dit naar waarde; *menigen* BOJAAR, zegt hij, *heeft op zijn landgoed zijnen hofnar. Ieder grappenma-*

ker

ker is hem welkom, en de vergelijking zijner meerdere volmaaktheid, in tegenſtelling van eenen DWERG, *ſtreelt niet weinig zijne eigenliefde, en maakt het bijzijn van zulke ellendige ſchepſels voor hem ten hoogſte belangrijk.*

Ik ſluite dit vertoog, met de woorden van den verdienstelijken Vaderlander, den *Heere* HENDRIK VAN WIJN, *Archivarius*, enz. aan het ſlot zijner *Verhandeling over de Bellen aan de kleederen* p. 65: overgenomen van den *Heer* BULLET, in zijne *Recherches Historiques, sur les cartes à jouer:* „ *Je termine ici cet petit* „ *ouvrage, que j'ai composé dans ces momens,* „ *ou il est permi de ne rien faire, à plus* „ *forte raison de faire des riens*" dat is: „ *Hier zette ik een perk aan mijne Verhande-* „ *ling, welke ik in tijdſtippen hebbe opgeſteld,* „ *in welken het geoorloofd is niets te doen; en* „ *het dus veel meerder vrij ſtaat, dingen uit* „ *te voeren van weinig belang.*"

VER-

VERKLARING

VAN DE

PLATEN.

EENE SCHAAL VAN NEGEN VOETEN *RHIJNLANDSCHE* MAAT.

REUZEN. Plaat 1 en 2.

Fig. 1.

GOLIATH VAN GATH, 8 voeten, 9 duimen lang.

Fig. 2.

KLAAS VAN KIJETEN, of de SPARWOUDER *Reus*, omtrent het jaar 1300. 8 voeten, 6 duimen.

Fig. 3.

GERRIT BASTIAANSZ, een Zalmvisſcher van LEKKERKERK, in het laatst der 17de Eeuw, 8 voeten, 3 duimen.

Fig. 4.

TRIJNTJE CORNELIS DR. KEEVER, oud 19 jaren, overleden 1633. 8 voeten, 1 duim.

Fig. 5.

Fig. 5.

CAJANUS, een ZWEED, overleden in het Proveniershuis te HAARLEM, den 27sten Februarij, 1749, 8 voeten. Van dezelfde maat en lengte was JACOB VAN SNEEK.

Tusschen fig. 5 en 6 verbeelde men zich in CZAAR PETER I., 7 voeten, bereikende de scheiding tusschen neus en bovenlip van CAJANUS.

Fig. 6.

TRIJN VAN HAMBURG, of het AMSTERDAMSCHE Sceleт, 6 voeten, 5 duimen. Ook (Lange) JAN LANGEVELD, te NOORDWIJK.

DOORGAANDE LENGTE MAAT DER MEESTE MENSCHEN. Plaat 3.

Fig. 7.

Kloeke menschelijke gestalte, voorgesteld in de waarschijnlijke grootte van *Koning* SAUL, 6 voeten.

Fig. 8.

De gewone menschelijke lengte, vertoond in een Borstbeeld, op een voetstuk, 5 voeten.

Fig. 9.

Fig. 9.

Kleine menſchelijke geſtalte, aangewezen in de waarſchijnlijke grootte van *Koning* DAVID, nog *Herder* zijnde, met zijnen ſlinger, 4 voeten.

DWERGEN Plaat 4 en 5.

Fig. 10.

Een Broeder van den POOLSCHEN *Edelman*, Fig. 15. 3 voeten, 2 duimen.

Fig. 11.

JACOB DE REUS, een *Jood* van PRAAG, 1746. 2 voeten, 9 duimen. Van dezelfde lengte waren N. DE FERRY, Fig. 14. op zijn negentiende jaar, en CANOPUS, de Dwerg van JULIA, Dochter van *Keizer* AUGUSTUS. en JANENTJE VAN WADDINXVEEN.

Fig. 12.

HANS WORRENBERG van HARTZHAUSEN, in ZWITSERLAND, oud zes en dertig jaren, 2 voeten, 7 duimen, van dezelfde grootte en lengte was de BRISTOLSCHE DWERG.

Fig. 13.

SIMON JANE PAAP, van ZANTVOORT, 1810. 2 voeten, 6 duimen.

Fig. 14.

NICOLAAS DE FERRY, of BÉBÉ, 15 of 16 jaren oud, overleden 1764. 2 voeten, 5 duimen.

Van dezelfde lengte was WYBRAND LOLKES, een VRIESCHE Boer, te AMSTERDAM vertoond, 1751.

Fig. 15.

Een POOLSCH *Edelman*, te zien geweest te PARIJS, 1760. 2 voeten, 4 duimen.

Fig. 16.

De *Dwerg* van *Keizer* AUGUSTUS, 2 voeten.

Pl. I.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Schaal van 9 Voeten Rynlandsche Maat

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 6.

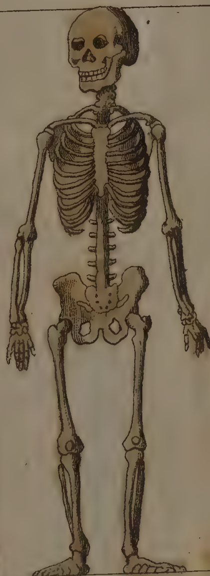
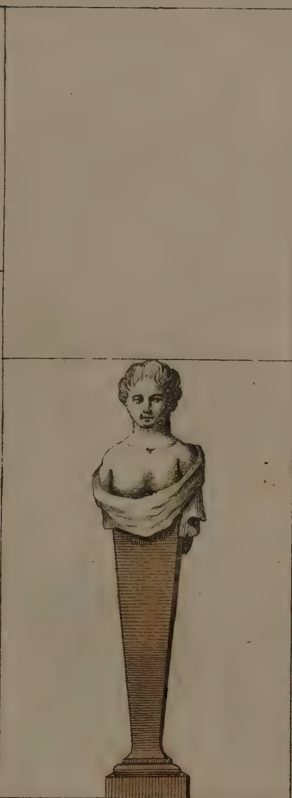

Fig. 7.

Fig. 8.

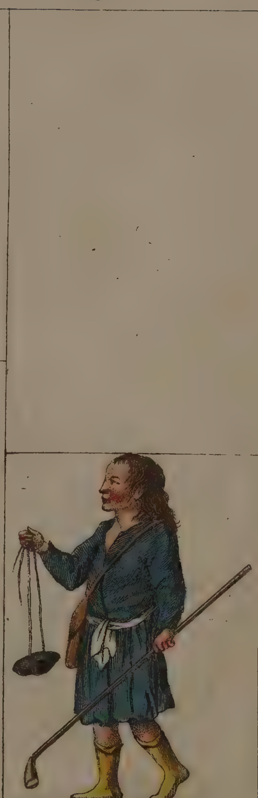

Fig. 9.

Fig. 10. *Fig. 11.* *Fig. 12.*

Fig. 13.

Fig. 14.

Fig. 15.

Fig. 16.

AANMERKINGEN,

wegens sommige verscheidenheden in den mensch, gevolgd door eene

BESCHRIJVING

van een buitengewoon zwaar

MEISJE,

hetwelk in den jare 1818, *op de kermis, te* Amſterdam, *openlijk is vertoond geworden. Met eene Afbeelding van hetzelve, naar het leven geteekend en gekleurd.*

DOOR

* * *

Onder al de verſcheidenheden, die zich in het Dieren- Planten- en Mineralenrijk vertoonen; ſommige van welke naar vastgeſtelde wetten beſtuurd, andere aan zoogenoemde afwijkingen van den algemeenen regel moeten toegeſchreven worden; verdienen de zoodanige, die betrekking hebben tot het menſchelijk geſlacht, wel in de eerſte plaats, al onze naſporing en overweging. De Mozaïſche beſchrijving van de

bevolking der aarde, is toch niet flechts de gefchiedenis van het volk Gods, maar raakt het gansche menschdom; want, ftaat er, bij *Genefis* I: 26. *God zeide: Laat ons menfchen maken*, enz. — *Menfchen*, die er bij gevolg te voren niet geweest waren. Nadat de hemelen geformeerd waren, en de aarde met hare voortbrengfelen gefchapen was, werd de mensch uit het *niet* geroepen, om het genot des levens te fmaken. Deze mensch heette ADAM, en zijne vrouw EVA, naar luid der heilige oirkonden, die, als de vroegfte gefchiedenis der wereld en des menfchelijken geflachts, niet alleen allen eerbied verdienen en geloofwaardig zijn, maar ook door niemand met grond kunnen wederfproken worden.

Van dezen ADAM en EVA nu, ging het menfchelijk geflacht uit, en verfpreidde zich over den ganfchen aardbodem; een noodzakelijk gevolg hiervan was, dat de toenmaals bekende wereld met gelijkfoortige wezens vervuld werd. Wanneer wij dus de vroegfte gefchiedenis van het menschdom, door alle tijdperken heen, raadplegen en vergelijken met den tegenwoordigen ftaat aller volken, dan wordt het blijkbaar, dat met betrekking tot de eigenlijke verfcheidenheden, als daar zijn: *kleur*, *meerdere of mindere lengte van het ligchaam*, en wat dies meer zij, deze alle aan bijgekomene omftandigheden moeten toegefchreven worden, om welke te ontwikkelen

len en beſlisſend en geheel onwederlegbaar daar te ſtellen, ons verſtand te beperkt is, en hoezeer wij de analogie der dingen ook voor ons hebben, ons onderzoek en onze waarnemingen te oppervlakkig zijn.

Hoedanig het echter in de eerste plaats gelegen zij, met de kleur; wij voor ons mogen het wel lijden, dat men zulks reeds wil zoeken bij KAIN, bij wien door ſommigen vooronderſteld wordt, dat de kleursverandering, als het gevolg zijner overtreding, misſchien allereerst plaats had, en het teeken was, hetwelk na den broedermoord aan hem gegeven werd. Het zou dus bijgevolg eene ſtraf zijn, zwart te wezen, eene ſtraf, die alleen KAIN trof; terwijl naderhand, zoo vele andere boosdoeners blank bleven — maar vanwaar heeft KAIN, indien zulks had plaats gegrepen, dan de zwarte vrouw gekregen, bij, en door welke het geſlacht der *Negers* verder is voortgeplant? — Vanwaar komen dan die *rooden* en *bruinen*, die *kroeskoppigen* en *langharigen?* enz. enz. Men ziet duidelijk, dat zulks geen' ſteek houden kan, immers dat naar de gewone regelen van gezonde redeneerkunde, door gevolgtrekking van het tegenwoordige uit het verledene, hier niets is af te leiden of te bewijzen.

Behalve dat het dadelijk in het oog valt, hoe deze vooronderſtelling te gezocht is, dan dat

 wij

wij bij dezelve nog een oogenblik langer zouden behoeven ſtil te ſtaan, zoo wordt zij dadelijk van allen grond ontbloot, zoodra wij ons ſlechts herinneren, dat, wat er ook van dien aard in de voorwereld moge gebeurd zijn, zulks immers door den zondvloed is weggenomen geworden, bij welke ſlechts acht perſonen overbleven, om het menſchelijk geſlacht wederom op nieuw voort te planten.

Meerder grond tot dergelijk vermoeden ligt er opgeſloten, bij de nieuwere ſtamvaders en bevolkers van den aardbodem. Laat ons zien wat er van de zaak zij.

Toen NOACH 500 jaren oud was, kreeg hij drie Zonen kort op elkander, SEM, CHAM en JAPHET. Laatstgemelde, namelijk JAPHET, was de oudſte. Zie *Gen.* 10. *v.* 21. *vergeleken met de uitmuntende vertaling van den Hoogleeraar* J. H. V. D. PALM. Men weet, dat de namen, in het O. T. en elders, ontleend zijn van beteekenisſen; zoo beteekent dan het woord JAPHET, *een die zich ver uitbreid.* Dan volgt SEM, dat is te zeggen: *een die zich grooten roem verwerft.* En nu de jongſte, namelijk CHAM, dat is: *Let wel*, DOOR DE ZON VERBRAND.

Het is zeer merkwaardig, dat deze namen door vader NOACH als profetiſch uitgeſproken, derzelver beteekenis niet hebben gemist: want

JA-

JAPHET heeft zich waarlijk zeer ver uitgebreid, het geheele noorden van *Azië* en geheel *Europa*, is door zijne nakomelingen bevolkt geworden, waarſchijnlijk ook *Amerika*, althans het Noordelijk gedeelte. SEM, was voorzeker een groot en zeer beroemd man, hij plantte de heilige geſlachtslijn voort; van hem ſtammen, behalve andere zuidelijke Aziatiſche volken, ook de *Israëliten* af. De merkwaardigſte dezer namen echter is CHAM, want al zijne nakomelingen zijn door de zon verbrand, dat is, zij zijn *bruin* of *zwart*, de *Afrikanen*, die alle zwart zijn, hebben hem ten ſtamvader.

Ziedaar een beteren grondſlag om het verſchil van kleur bij den mensch op te ſporen, waaromtrent wegens de voortplanting daarvan, wel aanmerkelijke zwarigheden blijven beſtaan, die wij voor ons, behoudens al het aangevoerde en bijbelmatige, liefst verder willen toeſchrijven aan de verſchillende luchtſtreken, waaronder het menſchelijke geſlacht, in het vervolg van tijden is komen wonen, welke hier wel degelijk derzelver invloed doen bemerken; alsmede aan het gebruik van voedſel door den mensch zelven genuttigd wordende, waarbij men mogelijk nog andere onbekende oorzaken voegen mag, door welk een en ander dit karakteristieke van den mensch, zoo in- als uitwendig, deszelfs ware gedaante verkrijgt. Zijn toch de wilde dieren der onderſcheidene gewesten door meerdere of

 min-

mindere wreedheid onderling gekenmerkt; zijn de kleuren der vogelen, der insekten en der visschen, ja zelfs die van het groeijende rijk, in de nabijheid van de linie, onvergelijkelijk veel schitterender dan in het barre noorden, alwaar genoegzaam alle viervoetige dieren en vogelen, wit of graauw zijn, dan rijst de vraag op: of, (zonder dat echter *Europeërs* in de binnenlanden van *Afrika* immer zwart, noch *Hottentotten* op *Nova Zembla*, blank zouden worden) of niet, onaangezien dit een en ander, deze hoedanigheden bij den mensch, meer of minder spoedig, naar gelang van bijkomende omstandigheden, zouden ontaarden, overeenkomstig het eigendommelijk karakter van het land door hen bewoont? (*)

Men houdt zich tegenwoordig verzekerd, dat de kleur van den mensch, het zij dan, wit, of rood, bruin, of zwart, haren eigenlijken zetel niet heeft in de huid, noch in de opperhuid, maar in zeker slijmachtig of snotterig bekleedsel, hetwelk het gansche ligchaam tusschen de huid en opperhuid bedekt. De eigenlijke huid zegt men, is bij alle menschen van dezelfde kleur; dien ten gevolge is de opperhuid van de zwarten, even zoo wel wit, als van de blanken, hoewel zij somtijds eenige zwartheid heeft aan de binnenzijde, door de afkleuring van die zwarte slijm-

(*) Zie LINNEUS *Nat. Hist.*

ſlijmachtige ſtof, welke in water ſmelt, en in de behandeling afgeeft. Van deze tusſchenſtof ſchijnt al het verſchil van de kleur der huid bij de menſchen af te hangen. Zij is bij de *Europeërs* wit of geelachtig, bij de *Amerikanen* rosachtig, bij de *Aziatiſchen* bruin, en bij de *Afrikanen* zwart. Welke echter de *bepaalde oorzaak* zij van dit verſchil, is niet vast te ſtellen. Van de verbranding door de zon, immers, kan zulks alleen niet af hangen; want de *Negers* zijn het zwartst aan die ligchaamsdeelen, welke door ſchaamte zorgvuldig bedekt gehouden worden. De hitte te *Senegal* heeft men wel is waar, voor zoo veel bekend is, veel ſterker bevonden, dan ergens op den geheelen aardkloot, namelijk op 38 gr. naar de ſchaal van REAUMUR, dat is 117½ gr. naar die van FAHRENHEIT: des niet te min zijn er echter zeer zeker buitendien nog inwendige oorzaken van deze zwartheid, die waarſchijnlijk plaats hebben, in de gal, of in het bloed. (*)

Dit brengt ons van zelf terug naar onze ſtelling, dat ja, de brandende zonnehitte, maar ook andere bijkomende omſtandigheden, van luchtgeſtel, voedſel en wat dies meer zij, haren onzigtbaren maar beſlisſenden invloed op der menſchen hoedanigheden van kleur blijven behouden.

Naar

(*) Zie LINNEUS *Nat. Nist.*

Naar aanleiding van dit een en ander, zou men bijna verder kunnen vragen, welke dan de eigenlijke ware kleur des menſchen zij. — Zijn niet mijne maagden ſchoon?? roept *Europa* uit — haar gelaat is als dat van leliën en rozen; hare welgevormde leden, hare bewegingen, verſpreiden eene harmonie en bevalligheid aan die der Engelen gelijk!! — Zijn niet mijne jongelingen fier?? — op wier gelaat, met ſteviger tint geverwd, nadruk en ernst te lezen ſtaat, wier moed en beleid den welgeſpierden arm beſturen, om bergen te verzetten, om meeren uit te droogen, ja om aan de ganſche beſchaafde wereld de wet te geven!! — Ja maar, antwoorden *Amerika*, *Azië* en *Afrika*, zijn niet onze maagden ſchoon?? — die of de kleur der zon meer nabij komen, wanneer zij haar hoofd verheft boven de kimmen en den dag aankondigt! — of wanneer zij aan het halve wereldrond, in bruinere ſtralen, rust bereidt! — of die zoo gitzwart als gepolijst ebbenhout, eene poezelheid bezitten, welke, gepaard met het ivoorwit harer zuivere tanden, een aangenaam geheel opleveren! — En onze jongelingen! zij alleen hebben de ware menſchenkleur — ſmalende op de bleekheid der *Europeanen*; derzelver gloeijende verwen komen overeen met de levendigheid hunner verbeeldingskracht, en met den aanleg hunner natuurlijke geaardheden.

Uit dit een en ander zien wij, dat het niet de kleur is van het ligchaam, maar de edele ge-

ſtalte van den geest alleen, die ons eeniglijk boven anderen eene meerdere voortreffelijkheid kan bijzetten, en behagelijker maken in het oog des Almagtigen, op de veredeling van welke wij dan ook in het bijzonder ons hebben toe te leggen, die, begunstigd met eene hoogere bedeeling van beſchaving onzes verſtands, kennis verkregen aan het Evangelie des Zoons Gods, door wiens bloed wij gereinigd zijnde, eenmaal zullen aandoen, geregtigheid en heiligheid in het licht.

De kleur is niets, God ziet alleen op 't hart!
Is dat niet rein, niet wars van vuile zeden:
De mensch zij dan of blank, of bruin of zwart,
Wat roemt hij dan op zijn bekoorlijkheden? —
Maar — hoe van kleur — die 't zondige gemoed,
Als drabbig vocht, tot klaarheid doen bezinken;
Zij zullen eens, door 's Heilands dierbaar bloed,
In 't eeuwig licht, gelijk de paarlen blinken!!!

Dat de invloed van luchtſtreek en wat dies meer zij, in de tweede plaats ook betrekking hebbe op de meerdere of mindere lengte van het menſchelijk ligchaam, is mede eene waarheid, die, alhoewel door vele individuëele voorbeelden wederſproken, echter zich algemeen genoeg

ſtaande houdt, om er eenig beſluit uit op te maken. Het is bekend, dat ſommige bergbewoners, ook die van *Groenland* en van de *Straat-Davids*, kleiner van geſtalte zijn, dan zij, die in *Zuid-Amerika*, aan de *Straat van Magellaan*, en op de *Patagoniſche Eilanden* wonen, en wie zal het met genoegzamen grond kunnen wederſpreken, dat zelfs bij onze naburen, naar gelang van het verſchil hunner gewesten, het eigendommelijk kenmerk van den landaard in dezen, niet dadelijk in het oog valt. Met terzijdeſtelling van toevallige uitzonderingen, wordt hier de aandacht onwillekeurig bepaald, op de groote welgemaakte bewoners van de *Wezer*, *Jade*, *Elbe* en *Weichſelſtroomen*, en op de meer ineengedrongenen van de boorden van de *Garonne* en van de *Seine*.

Dan hoezeer zulks ten aanzien van kleur eene waarheid zijn moge, die ook op de meerdere of mindere lengte van het ligchaam toepasſelijk is, zijn hieruit ten opzigte van buitenſporige dikten minder vaste gevolgtrekkingen af te leiden.

Het is bekend, dat er te allen tijde *Reuzen* en *Dwergen* gevonden werden, hiervan getuigt de tot dat oogmerk bijzonder medegedeelde Verhandeling van den Heer W. GREVE, die, verrijkt met eenige afbeeldingen, dit onderwerp

heeft behandeld. In dezelve wordt echter maar van fommige gewag gemaakt. Wij kunnen ook nog fpreken van zekeren AYMON (*), die den *Aartshertog* FERDINAND van *Oostenrijk* voor trawant gediend heeft; deze was elf voeten hoog. *Hertog* JOHAN FREDERIK, had aan zijn Hof te *Hanover* een' trawant, uit het ambt van *Minden* afkomstig, deze was lang vier ellen en zes duimen, gelijk zulks door zijn graffchrift wordt aangewezen, hij ftierf in het jaar 1676, vierënveertig jaar en twee maanden oud zijnde. In KEISLER's *Reizen*, vindt men opgeteekend, dat hij in het Keizerlijke flot *Ambras*, niet ver van *Infpruck*, in *Tyrol*, de afbeelding gezien heeft van zekeren HANS BRAW, gefchilderd in het jaar 1550, toen hij in het achtënveertigfte jaar zijns ouderdoms was. Deze zou ten minfte de lengte van GOLIATH bereikt hebben, immers zoo de fchilder er niets heeft bijgevoegd, welke lengte begroot wordt op twaalf voeten en acht duimen Engelfche maat, hetwelk iets meer is, dan twaalf Rijnlandfche voeten. (†)

Sommige baren niet minder verwondering wegens hunne ongemeene kleinheid. Gemelde *Aartshertog* FER-

(*) Zie LINNEUS *Nat. Hist.*

(†) Dit is zekerlijk naar een' anderen maatftaf, dan die, welken de Heer *W. Greve*, met betrekking tot deze lengte, genomen heeft.

FERDINAND heeft aan zijn Hof eenen *Dwerg* gehad, flechts drie fpannen lang. In het jaar 1760 of 1766, werd te *Parys* gebragt, een *Poolsch Edelmannetje*, van wien en van wiens broeder op pag. 33 en 34, van de Verhandeling van den Heer W. GREVE wordt gewag gemaakt, welk *Edelmannetje* aldaar bij *Fig.* 15. is afgebeeld. De moeder dezer beide *Dwergen*, bragt nog een meisje ter wereld, hetwelk op haar zesde jaar flechts twintig duimen in lengte halen kon; dit is omtrent als een kind, hetwelk voldragen ter wereld komt.

Niet minder voorbeelden vindt men van overmatige dikheid, en daaruit voortvloeijende zwaarte des ligchaams in fommige menfchen. Een man van driehonderd ponden, wordt zeer zwaar gerekend, doch men heeft er gezien van over de vijfhonderd, ja tot zeshonderd ponden. Zeker *Engelschman*, vijfhonderd en vijftig ponden zwaar, deed voor eenige jaren eene reis over den berg *Senis* in *Piemont*. *Een ander Engelschman*, uit *Lincoln*, ftierf in het jaar 1724, in den ouderdom van negenentwintig jaren, wiens lengte was zes voeten en vier duimen; de dikte bereikte meer dan tien voeten in den omtrek, en de zwaarte haalde vijfhonderd ponden. De *Engelfchen* zijn fterke vleescheters, gelijk aan dezen man blijkt, die, een veehandelaar zijnde, dagelijks achttien ponden vleesch verteren kon: doch niet te min zijn der-

dergelijke voorbeelden van dikheid en zwaarte, ook in *Duitschland* gezien. Te *Durlach*, in het *Badensche*, stierf in het jaar 1565, de *Stads-Griffier*, wiens ligchaam omtrent zeshonderd ponden zwaar werd bevonden. Eene nieuwere geschiedenis van deze soort, bevrijdt deze berigten van derzelver onwaarschijnlijkheid. Immers overleed op den 10den November, des jaars 1750, in *Engeland*, en wel te *Malden* in *Essex*, zeker winkelier, met name EDUARD BRIGHT, hij was negenentwintig jaren oud toen hij stierf; deze man woog zeshonderd en negen ponden. Wel is waar, dat de Engelsche ponden aanmerkelijk met de onze verschillen, zoodat dit gewigt maar gelijk staat met ruim vijfhonderd zevenenvijftig Amsterdamsche of Parijssche ponden; desniettegenstaande moet dit evenwel een man geweest zijn, monstreusch dik van ligchaam; naardien zeven volwassene personen, te zamen in deszelfs kamizool of vest, konden bijeen geknoopt worden (*).

Dat dergelijke voorbeelden, ook nog heden plaats vinden, en zoo wel bij het vrouwelijke als mannelijke geslacht, daarvan hadden wij in de maand September, des jaars 1818, een overtuigend voorbeeld, in een zoogenaamd *Wonder der natuur*.

FRE-

(*) Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*

FREDERIKA AHRENS, een Meisje van 20 jaren, geboren te *Seveld*, in *Poetjardingerland*, gelegen in het *Groot Hertogdom Oldenburg*. Haar Vader heeft verscheidene Dochters, die alle met elkander zoo zwaar niet wegen dan zij alleen.

Zij weegt, zonder buitengewone zware kleeding, vier honderd vijf en dertig ponden, hare lengte is, wel gemeten, zes voeten en twee duimen, haar omtrek is vierenzestig duimen, om het midden haalt zij tweeënveertig duimen; de breedte van den eenen schouder tot den anderen van voren, over de borst gemeten, is drieëntwintig en een halve duim, de boven-arm is achttien duim dik, aan den pols zeven en een kwart duim, om de kuit heeft zij, tweeëntwintig duimen, en even boven de voet dertien en drie kwart duim. Zij is schoon van aangezigt; bevallig en aangenaam in den omgang; en, hoezeer een boerenmeisje, is zij goed opgevoed, en zeer wellevend.

Zij is de Dochter van zekeren landman AHRENS genaamd, zoo als gezegd is in het *Groothertogdom Oldenburg* woonachtig. Reeds bij hare geboorte was zij zeer zwaar, en nam op eene ongeloofelijke wijze toe, in grootte en dikte, zoo dat zij, nog maar vier jaren zijnde, reeds honderd en vijftig, en op haar zevende jaar, reeds tweehonderd ponden woog.

Haar

Haar ligchaamsgeſtel is van eene buitengemeene gezondheid, en naar hare dikte welgemaakt; zij is zeer ſterk, zonder in het gebruik van ſpijs of drank buitenſporig te zijn.

Aan vele hoven van *Europa*, en laatſtelijk aan H. H. M. M. *den Koningen van Denemarken*, en *Pruisſen*, alsmede aan de Koninkl. Familiën, heeft zij zich vertoond. In *Doberan*, bij Z. K. H. *den Groothertog van Meklenburg*, *Swerin*. In *Eutin*, bij Z. K. H. *den Hertog en Prins*, benevens deszelfs Gemalin, en in meer ſteden van *Duitschland*, waar zij zich aan het publiek heeft doen zien, gelijk mede te *Amſterdam*, heeft zij den grootſten bijval gevonden, en verdient zulks ook, uit hoofde van hare aangename zeden.

Ter opheldering van het gemelde aangaande dit Meisje, hebben wij de afbeelding hier nevens gevoegd, welke naar het leven is vervaardigd, en waardoor men in den eerſten opſlag reeds ontdekt, dat haar ligchaam de gewone grenzen van menſchelijke zwaarte, op eene zeer bijzondere wijze, verre is overſchreden.

Wij wenſchen haar, uit hoofde van haren lieven zachten geest, de ſtaking harer verderen buitengewonen groei naar het ligchaam, maar dat zij naar het inwendige moge aanwasſen en toenemen,

op-

opdat, wanneer de tijd het ligchaam sloopt; en de ziel zich losrukt uit haren loggen kerker, dezelve alsdan niet dor noch mager te voorschijn kome, maar, als het betere deel der menschelijke natuur, rijp moge zijn, om een verheerlijkt ligchaam te ontvangen.

Dit een en ander geven wij den Lezeren met die bescheidenheid over, welke wij vermeenen regt te hebben van hunne zijde te mogen verwachten: heeft iemand hieromtrent meerdere of betere nasporigen gedaan, dat hij dezelve dan mededeele, en zijn licht doe schijnen, opdat bedilzucht plaats make, voor de zuivere leere der waarheid, ter vermeerdering van kennis en wetenschap.

EENIGE

AANMERKINGEN

WEGENS SOMMIGE

VERSCHEIDENHEDEN

IN DEN

MENSCH.